

УДК 371.3::821.163.41
821.163.41.09-32 Кочић П.
DOI: https://doi.org/10.18485/kij.2016.63.3_4.13

МИРЈАНА М. СТАКИЋ САВКОВИЋ*
Филолошка гимназија
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 15. 11. 2016.
Прихваћен: 21. 12. 2016.

СТИЛСКА РАЗОТКРИВАЊА И АКТУАЛИЗАЦИЈЕ ТЕКСТА (на примеру изучавања Кочићеве једночинке *Јазавац пред судом*)

У раду је представљен концепт и разрађен методолошки приступ за реализацију задатка у којем се од ученика очекује функционална примена књижевнотеоријског и књижевноисторијског знања у стваралачкој продукцији индивидуалних ауторских радова чији је тематски предложак књижевноуметнички текст анализиран у оквиру наставног програма. За ову прилику изабран је *Јазавац пред судом* Петра Кочића, али се предочавају и аргуменују разлози због којих је овакав методолошки приступ примењив, па и пожељан, за тумачење различитих књижевних дела.

Кључне речи: стилско подражавање, Петар Кочић, Давид Штрбац, примарни текст, књижевнотеоријски појмови, сатира, алегорија, примена знања, стваралачка продукција ученика

Наставна пракса показала је да су ученици трећег разреда средње школе углавном припремљени и оспособљени за изазов који би подразумевао стилско подражавање одређених текстова, односно стваралачког манира појединих писаца. Овако замашни вишеслојни захтеви имају своју вишеструку корист у наставном раду. Наиме, поменути задаци показују се као један од најозбиљнијих прилога за проверавање адекватности методичких поступања наставника, али и објективних исхода наученог. Будући да тек након усвајања књижевнотеоријских знања која су ученици кадри да функционално примене у стваралачкој продукцији сопствених текстова, континуитет наставног рада и поступно методичко вођење при савладавању изазова из разнородних књижевних домена постају целовити и доводе до истинске сатисфакције. Задаци којима се проверава начин на који су се конкретни књижевнотеоријски појмови уградили у општи регистар очекиваног трајног знања ученика могу бити најразличитији. У зависности од

---

* mstakic24@eunet.rs

појма који се савладава и текстова који су адекватни илустративни примери за дате књижевнотеоријске појмове, могуће је осмислити мноштво корелација и задатака како би се испратило/проверило да ли се теорија учи зарад немуштог понављања и пуког репродуковања дефиниција или су пак дефиниције, тј. одређења књижевнотеоријских појмова, полазишта за њихову продуктивну, функционалну употребу у континууму ученичког знања.¹ Сматрамо да ниједан наставник не сме бити задовољан штурим репродуктивним знањем које свој даљи замах не би добило у продуктивној примени, у стицању потребних вештина и подстицању стваралачких потенцијала ученика – како у функцији разумевања и тумачења примарних и секундарних текстова предвиђених наставним планом и програмом, тако и да би се иницирале и оствариле креативне стваралачке активности ученика. Уосталом, савремена настава, с правом, инсистира на значају функционалне примене наученог, тј. на овладавању књижевнотеоријским знањем као алатом за разумевање и тумачење књижевних дела.

„Стваралачке активности ученика су радње које су првенствено усмерене ка делатности читања и интерпретације књижевноуметничких текстова, или су овим активностима непосредно инспирисане, односно мотивисане. Посебно су значајне стваралачке активности ученика које настају поводом прочитаног дела. Међу њима се истичу различити облици у оквиру усмене и писане језичке продукције” (Мркаљ 2014: 133). Један од примера добре праксе, заснованог у стваралачкој продукцији ученика инспирисаној тумачењем књижевног дела, покажемо у наставку овога рада.

Након тумачења Кочићеве сатиричне једночинке *Јазавац пред судом* (образложења поетичких, естетичких и стилских особености текста, карактеризација лика Давида Штрпца), пред ученике је постављен следећи изазов:

требало је да, уместо јазавца, туже онога ко им је скривио; да то учине у форми сатире и алегорије (езоповским, Штрпчевим језиком), да се пребаце у своју средину и време, а да остану верни Кочићевом стилу и стваралачком маниру.

Да би ученици могли адекватно да одговоре на овакву инструкцију, претходно су морале да се изврше детаљне припреме часа (истраживачко и интерпретативно читање, анализа текста, осмишљавање радних налога и припремних активности, мотивисање ученика). Међутим, пре разлагања методичког поступања за успешну реализацију *стилских подражавања сатиричног и алегоријског приступа у функцији разоткривања и актуализације Кочићевог текста*, издвојићемо одломак из једног реализованог задатка. Овај одломак потврђује могуће домете њиховог, школским градивом усмераваног и инспирисаног стваралаштва, и представља убедљив прилог којим се илуструје сврсисходност предоченог концепта (функционална примена књижевнотеоријских појмова у самосталним

¹ Примери оваквих задатака и различити типови питања (отворена, затворена; алтернативна, истраживачка, проблемска, стваралачка итд.) детаљно су разрађени и обједињени су у *Збирци задатака из књижевности са књижевнотеоријским појмовима за први разред гимназија и средњих стручних школа* ауторки Александре Кузмић и Мирјане Стакић Савковић.

стваралачким радовима, тј. операционализација теоријског знања при тумачењу, раслојавању и актуализовању текста). Уз одабрани одломак, представимо још неколико идеја и сижејних окосница из реализованих ученичких радова, потцртаћемо конкретне поступке њиховог стилског подражавања сатиричног и алегоричког аспекта Кочићевог дела и пренећемо упечатљиве тужбе у којима се, разумљиво, препознају и поводи за саму сатиру (Табела 1, Табела 2).

Табела 1

<p>• Ученица Спасенија Божанић вешто је одговорила на све захтеве овог задатка. Доследно ироничним призивом, Спасенија сатирично приказује сурове околности лечења које су јој се, збиља, и догодиле. Указује на драматичне последице до којих може да доведе нестручно лечење, на суровост здравственог система у којем су привилеговани само поседници новца, приказује бахатост и незнање којима се људи на положајима хвале као својом снагом и вештином, а посебно упире прст у друштвене околности у којима је могуће освајати лажне дипломе. Алегоричном сликом слепог црева које оптужује, она у ствари говори о хуманости, правичности, узоритом раду, стручности, истинској бризи за човека и свим етичким врлинама које у нашем друштву стоје у запећку, које су његово слепо црево и које се, превагом неморалних и неквалификованих дијагностичара, одстрањују као запаљење савременог друштвеног система (као непотребно слепо црево). Ево и неколико сегмената из Спасенијиног рада <i>Слепо црево пред судом</i>:</p> <p>Радња се дешава у згради Основног суда у Сремчици. За столом седи судија, десно до њега је писар, а са леве стране неки човек нешто шапуће судији. У позадини се чује Цецина песма, која одмах понесе судију да испрати сваки такт мелодије и да емотивно проживи сваку реч. Судија је, иначе забранио, да у његову <i>ординацију</i> улазе незгодне жене. Пошто таквима не може да помогне да дохвате правду, свом посланом је наложио да их прослеђује у онај суд у Железнику (не може да губи време на ружне жене, када већ ионако слуша ружне теме). Спасенијина нелепа јунакиња Леа ипак је успела да стане пред судију и да оптужи слепо црево због покушаја убиства, два дана гладновања и жедновања, месец дана несвирања виолине и недељу дана проведених у болници. Пошто је судија процени као смешну и не баш сасвим своју, почиње да је слуша у нади да ће се забавити:</p> <p>[...] Судија: Чекај, чекај, полако. 'Ајде ти сада нама лепо да испричаш целу причу да овај писар може све да запише.</p> <p>Леа: Ево овако је то било. Заболео прошле године мене стомак на десну страну и то много јако и ја одлучим да одем код лекара. И тако одем ја код моје докторке.</p> <p>Судија: (<i>лице му се одједанпут озари</i>) Ооо докторка, је л' лепа?</p> <p>Леа: Јесте, и те како, млада, лепа, а тек што је паметна, паметна је као ноћ. И тако, уђем ја у ординацију, а пре него што сам и села докторка види да имам стомачни вирус и пошаље ме кући без гледања. Стомак ме је болео још недељу дана и онда је престао.</p> <p>Судија: (<i>збуњено</i>) И добро, где је ту проблем?</p> <p>Леа: Па у слепом цреву. Не дај Боже у дијагнози моје лепе докторке. Него, после месец дана мене исто тако крене да боли стомак, али сада много јаче и ја опет код ње, знате, код те исте моје лепе и младе докторке. И чекам ја на клупици, стомак ме све време пресавија, а у руци држим број 27. Докторка прозива број 26, и ја се малкице усправим кад схватим да сам следећа. Међутим, одмах после 26 у ординацију улази неки човек који је тек сада био ушао у Дом здравља, али ја опет размишљам, рекох, вероватно он има број 26,5 па је он сад на реду, а и боље је за мене да још чекам, јер што касније сазнам шта је са мном, то ћу мање времена имати да се лечим. Уђем ја после њега у ординацију. Моја докторка, много паметна жена, прави пуноглавац, седи и пије кафу и почне тако да হাসка са мном, а ја опет размишљам да је боље да што касније сазнам од чега болујем и радујем</p>

се што и докторка тако мисли. Прича она мени како јој је на приватном медицинском факултету било много тешко. Ја њој кажем да је скроз разумем. Онако склупчана процедих: „Потпуно вас разумем, једна моја рођака је завршила тај факултет. Колико су њени пара морали да дају, то је страшно. Само кад се сетим кад ми је причала да она за један испит мора да научи исто колико и ја за један плус у свесци, то је стварно превише”. [...]

Пошто је из ове Леине приче њена докторка закључила да пред собом има хи-похондра, Леи је у међувремену пукло слепо црево, па је завршила у болници у којој је поново имала сусрет са хуманошћу и етиком понеких лекара.

[...] Леа: Тек када сам лежала у тој болници, схватила сам колико белих мантила стоји окачено на добрим људима. Једна мала девојчица је била са мном у соби. Имала је три и по године и оперисала је слепо црево исто као и ја. Мени је ње било много жао, стално је плакала и тражила маму, а мама јој је долазила само у време посете. Питам ја лекара што њена мама није стално са њом, а он сав тужан, видим да је и њему много жао, каже да маме могу да остану само са децом која имају три године, а она има три и по, па би њена мама морала да плати, а ето нема пара (кад није мислила на овакве ситуације). Лекари ту ништа не могу да учине, жена нема пара, а они не могу да је пуне бесплатно, јер онда они сами морају да плате ту столицу на којој она седи, а столица је ипак много скупа ствар.

Судија: (*клима главом*) Не треба сад они да испаштају што она нема пара.

Леа: Јасно. И ето видите, ту је опет криво слепо црево. Да је пукло мало касније, девојчица би већ мало сазрела и не би плакала због маме. А вероватно, ни њено слепо црево није рекло доктору о чему се ради и зато је малена толико дуго била у болници. Значи, оно не прави проблеме само мени, видите?

Судија: То је већ постао проблем већих размера, али ми овде немамо толике надлежности. Да пробате ви код оних у Железнику. (*Почне да му звони телефон, и судија се видно узнемири*) Ево брате, стижем. Мис'им не знаш какав сам урнебесан случај имао, хаос, брате, причаћу ти. У којој сте ви кафани? Аха, ево, стижем за десет минута.

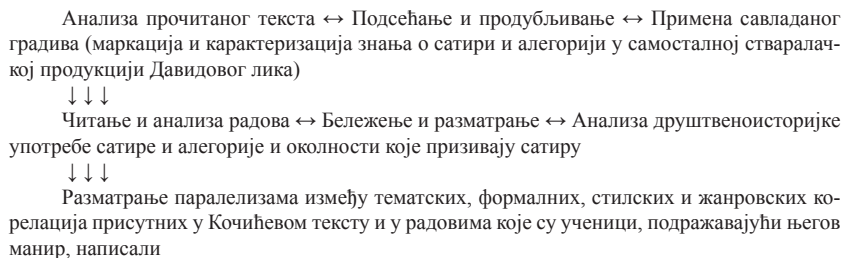
Спасенија Божанић Ш/4

- У сличном маниру, сасвим разумевши идеју задатка, ученица Ана Јовановић је у свом тексту *Фотеља по мери* сатиру усмерила ка новокомпонованим и квазиуспешним особама, увек незадовољним количином поклањаног иметка. Она свој глас прозивке упућује ка стереотипном моделу нашминканих празних глава, ка бахатом позиционирању и недодирљивости оних који су се ужљебили у друштвене фотеље заслугом правих контаката својих родитеља, ка купљеним дипломама и положајима који ускраћују сваку шансу стварном знању и мукотрпном раду. Подражавајући Кочићеву једночинку, и Ана даје мото свом тексту. Тај мото гласи: *Ко ради, умреће од глади*. Посебна иронична запажања у вези са друштвеним неприликама у овом раду повезана су са декором збивања, истакнута успешном игром речима, потцртана двоструком пародијом у којој се огледају незадовољства обе стране (судије који не може да се задовољи привилегијама и комфором и свршене студенткиње права која се својим просеком 9,90 преквалификовала за било какву друштвену привилегију, тј. за посао у струци за коју се школовала).

- Ученица Катарина Станчић написала је рад *Мачка пред судом*, у којем сатирично представља јавашлук савремене администрације, навику да се у земљи бројни послови завршавају митом, преко везе или рођачким привилегијама. Посебно се обрушила на наше судство, на нестручан кадар који запоседа право на време и судбину обичног човека који би што пре да реши своју муку, док предмети и правда застаревају. Алегоричним избором мачке коју ваља оптужити пред таквим судом, Катарина заправо прозива оне нестручне кадрове који својом спретношћу, препреденошћу и умиљатошћу (лицемерјем) успевају да трају, да се дочекују на ноге у сваком систему, да буду унапређивани и да постају угледнији пропорционално својој спретности да нестручност проглашавају за врхунску професионалну врлину.

За потребе овога рада издвојени су само сажетци из појединих ученичких задатака. Међутим, када се сагледа резултат задатака у целом одељењу, може се врло прецизно разумети колико су ученици заправо дорасли оваквом изазовном захтеву. Резултат је сасвим охрабрујућ будући да не постоји ученик који, макар у одређеним аспектима, није ваљано одговорио на тему. Чак и међу најлошијим радовима пронађени су елементи сатире и алегорије, проверено је појединачно разумевање вишеслојности Кочићевог дела, размотрена су огрешења у паралелизмима, те су се дискусије о мање успешним подражавањима стилског стваралачког манира показале посебно конструктивним за коначно превазилажење извесних дилема у вези са сатиром и алегоријом, односно у вези са специфичним одликама лика Давида Штрпца, у чије су „дипеле” ученици као аутори текстова морали да уђу. Такође је било врло интересантно завирити у размишљања ученика о актуелној друштвеној стварности, у којој су проналазили повод својој сатири. На крају њихових саопштења и дискусија, у једном засебном табеларном пољу, током часа су пописиване све срочене тужбе, а затим смо се вратили узроцима Давидове јадиковке и упоредили друштвеноисторијске контексте заступане у Кочићевом делу, односно у радовима оновремених ђака (Табела 2).

Међутим, да би се до свих ових података дошло, ваљало би показати методичку поступност у вођењу ученика ка што бољим резултатима самог задатка. У том смислу, идеја би се могла илустровати следећим схематским кругом:

Пратећи представљену схему, први корак у оваквом методичком поступању била би анализа примарног текста, а затим би се посебна пажња посветила разматрању сатире и алегорије као засебних књижевнотеоријских категорија. Конкретни исходи тумачења књижевноуметничког дела постали би радни налози и примарни путоказ за стваралачку продукцију ауторских радова ученика. Значи, инструкције за самостални стваралачки приступ предвиђеним аспектима примарног текста методички су засноване у целокупном интерпретативном процесу који им је претходио. Тај процес ћемо сада показати по фазама кумулативне интерпретацијске припреме за даље стваралачке активности ученика (I–VI).

I Друштвене околности и историјски контекст Кочићевог дела (поводи за Кочићеву сатиричну жаоку)

Мото дела: *Ко искрено и страшно љуби Истину, Слободу и Отаџбину, слободан је и неустрашив као Бог, а презрен и гладан као пас.*

- Аустријска анексија Босне и Херцеговине само је сменила вишевековну турску окупацију ове земље и донела нове, још суровије намете.
- Уместо аграрне реформе, коју је Аустрија заступала и обећавала на Берлинском конгресу, босански сељак је постао још подјармљенији, пониженији и експлоатисанији.
- У време настанка Кочићеве драме (дело је написано у Бечу 1903. године, и то најпре у облику приповетке), положај народа у Босни и Херцеговини је неиздржив: пљачкашки намети и глоба, отимање шума, руда, имовине, стоке, одвођење младежи у војску, незаконоње...
- Једнострана примена закона и бахато презрење права на правду осиромашеног и опустошеног сељака.
- Окупацијско законодавство, између осталих, заступа и закон о заштити животиња, о лову и оружју, према коме ниједан сељак нема право на ношење оружја, те не сме да запуца ни на јазавца (или коју другу животињу) који би му на, већ похараном имању, причинио штету – био би то противзаконит чин.
- Вишевековна туђинска окупација обликује сељака свиклог муци и ожилављеног непрестаним животним неприликама, социјалном униженошћу, политичком пониженошћу – сељака отврдлог од муке, омудрелог од сталног пробијања кроз тешкоће, обесправљености и неправде.

II Жанровске одлике текста

Јазавцац пред судом је сатирична једночинка. Припада драмском књижевном роду.

- Све одлике драмског рода уочљиве су у овом делу: драмски сукоб, радња, драмски дијалог и дијалогска форма, драмски ликови и остале драмске конвенције.
- *Драмски сукоб* у овом делу првенствено проистиче из супротстављености *протагонисте* (Давида Штрпца, који истовремено постаје симбол обесправљеног босанског сељака) његовом окружењу (прецизније, окупаторској/експлоататорској власти Аустроугарске и оном делу народа који је ту власт пригрлио).
- *Радња* у формалном смислу почива на детаљу из окупаторског законодавства који Давиду Штрпцу пружа могућност да пред суд изведе јазавца-штеточину (јасно је, притом, да су Давидове реплике стварни покретачи читаве радње у којој он оптужује бескрупулозну отимачину и поробљивачку, експлоататорску политику Аустроугарске, која је готово уништила и наду у достојанствен живот босанског сељака).
- Давидов *драмски дијалог* је и експресиван и евокативан, а посебно агоналан (конфликтан). *Агон* (*вербални конфликт*, *драмски сукоб*) у овом делу се, пре, одвија између два концепта живљења, два сучељена принципа: стварни сукоб се догађа на општем плану, између потлачених и тлачитеља (између *агенаса*, супротстављених сила), а не на личном: између Давида и јазавца (између драмских ликова, *актера* драме). Кроз *реплике* које размењује са другима, али и учесталим *монолозима*, Давид проговара о својим тренутним осећањима, о муци коју живи, о неправди и обесправљености које трпи, призивајући непрестано узроке патњи којима су његов, и животе његових сапатника, немилостиво и непрестано засипали страни „укопатори“.
- Жанровски, ово јесте једночинка (драмски текст у једном чину); слично комедији, ово јесте *драмско дело које изазива смех*; слично трагедији (трагичном осећању света), протагониста, нарочито у последњем монологу, задивљује својим достојанством у страдању (узвишеношћу у патњи). Будући да су комични ефекти углавном израњани из трагичних околности, да је сваки (о)смех измамљен Давидовом досетком истовремено осенчен и загорчен одблеском трагичних извора из којих Штрбац свој хумор излива, *Јазавцац пред судом*

разумева се као *сатирична* једночинка (драмски текст у којем протагониста свеопштем злу свога окружења и света око себе супротставља систем сопствених вредности у име којих се и обрачунава, због којих раскривава зло са којим не може да се помири).

III Лик Давида Штрпца – карактеризација лика и езоповски језик

• Познато је да је за лик Давида Штрпца Петар Кочић пронашао прототип у човеку из свог родног краја. Давид Штрбац, којег ће Кочић пренети у литературу и од њега створити један од најмаркантнијих ликова наше књижевне традиције, заиста је живео од 1836. до 1906. године, а његов гроб у Мелини остао је траг о животу човека који је у једном тренутку, у истину, донео јазавца у суд и пустио га да се по судници растрчи. Овај догађај, као и упечатљив карактер реалне Давидове личности ипак су само полазиште за Кочићеву имажинативну разиграност којом је у свом књижевном опусу успео да узор преузет из стварног живота узвиси до лика који је постао симбол читавог онамошњег народа и принцип њиховог начина живљења. Иначе, лик Давида Штрпца не појављује се само у *Јазавцу пред судом* већ се са њиме сусрећемо и у другим Кочићевим делима: у *Туби*, *Тавновану*, *Мејдану Симеуна Ђака*, *Суданији*.

• О Давиду Штрпцу проговорио је свако ко је разматрао стваралаштво Петра Кочића. Сматра се да је овај лик „мозаик састављен од најбољег што је Кочић дао”. Посебно се чини упечатљивим промишљање Јована Дучића, који у есеју *Петар Кочић* тврди да је Давид Штрбац „једини интелигенат као сељак у српској причи”. У истом есеју Дучић нарочито истиче Штрпчев езоповски (вишесмислени, вишесмислени, промишљен и алегоријски) говор из којег је овај сељак најубојитије погађао своју мету: „Штрбац је филозоф и политичар, озлојеђени грађанин једне окрвављене земље, који није даље имао стрпљења чекајући судњи дан, него иде на борбу са доскакивањима и репликама, заједљивим метафорама и горким апострофама. Ничег у нас није било написано ни духовитије ни трагичније него тај Штрпчев хумор, његова привидна наивност, беспомоћност човека којег бичују по очима и по устима, а који нема довољно руку да подави и покоље сав олош који је у Босну нагрнуо под изговором да ту земљу просвети и уљуди” (Дучић 2001: 184).

• И данас би се тешко оспорила Дучићева тврдња да је лик Давида Штрпца класичан тип, представник Кочићеве Босне и протагониста свеколиког Кочићевог причања о овој земљи и муци њеног сељака. Давид Штрбац је врло убедљив, крупан и сугестиван портрет сељака у српској књижевности. Одликују га изражена интелигенција, мудрост, довитљивост, лукавост, духовитост, привидна наивност, промишљен говор, прекаљена мисао. Давидов лик је вешто конципиран. Наоружан је бистрином и мудрошћу, бритким хумором порођеним из његовог трагизма и духовитости, двосмисленим и алузивним говором, речитошћу која је најубедљивије успела да изрази борбу онамошњег човека са окупаторима, са неправдом, са сопственом глађу и незаситошћу туђинаца. Зато се, углавном, Давид Штрбац и разумева као симбол напаћеног човека Кочићеве Босне, а његов говор постао је објава и глас читавог народа с којим је Давид Штрбац опстајао у сапатништву и бунту против незајажљивог угњетача.

• Дакле, Давидов говор скенира слику друштва у којем се радња збива, али предочава и његов унутрашњи живот, истовремено евоцирајући прошла збивања из живота јунака. Давид Штрбац је у делу остварен као лик сложене психологије, а његова личност примарно је изражена логосном врлином и вештином. Драмски дијалог и Давидови монолози у функцији су експресије самог драмског лика: Давидове речи изражавају његове емоције, мисли, ставове, тежње и муке; његовим говором се испољава слика о другима, али се у тај вербални ехо украја, пре свега, целовита личност Штрпчева. Драмски дијалог и монолози Давида Штрпца јесу основни покретачи драмског сукоба, односно читаве радње, али истовремено постају најснажнија слика језичког дара и ванредних реторских моћи једног неписменог

човека чије су речи, прекаљене у мукотрпном животу, почеле да одзвањају као пословичне мудрости изроњене из главе читавог народа.

IV Одлике сатире (допуна претходних знања)

Одређење појма:

Појам *сатира* се јавља још у античкој књижевности и тада је означавао врсту песме писану у дијалогској форми. Иако се назив задржао, појам *сатира* данас не означава специфичну књижевну врсту, већ би се пре радило о књижевном поступку препознатљивом по посебном тематизовању друштвене стварности. Дакле, *сатиром* се у књижевном делу означава један посебан однос према стварности: оштра, подругљива и духовита осуда људских мана, негативних друштвених појава или друштва у целини. *Сатира* се може јавити и у стиху и у прози, а као поступак је присутна у сва три књижевна рода (нпр. *сатиричне*: песме, комедије, драме, приповетке, романи).

Подсетник:

Сатиричне песме су писали бројни аутори. Међу првима се истакао грчки песник Архилох (VII век пре н. е.), а нама су из школског програма већ познате сатиричне песме Ј. Ј. Змаја *Јутутунска јухахаха* и *Јутутунска народна химна*, као и *Пут* Бранка Радичевића. У оквиру драмског књижевног рода сатира се посебно повезује са комедијом. У светској комедиографији Аристофан се памти као један од првих и најзначајнијих сатиричара. Међутим, у досадашњем раду читали смо Гогољевог *Ревизора* и разматрали Стеријине и Нушиће-ве комедије (*Родољупци*, *Народни посланик...*), у којима се хумор преплиће са сатиричним приказом друштва и потцртаваним манама његових житеља. Читајући Кочића, сатиру смо препознавали и сагледавали и у драмској једночинки *Јазавац пред судом*. А када је реч о епском роду, многи романи су препознатљиви управо по својој сатиричној природи: *Гаргантуа* и *Пантагруел*, *Гуливерова путовања*, *Животињска фарма*. Имамо ли у виду дела из нашег градива, посебно би се требало присетити приповедачког рада Радоја Домановића, који је сав заоденут у сатирични поступак и алегоријско представљање политичких прилика у Србији с краја XIX века.

Дакле, сатиру повезујемо са свим књижевним родовима и разним књижевним врстама, али без обзира на жанровска одређења дела у којима се појављује, *сатира увек настоји да исмеје пороке људи и друштва, изазивајући смех који није ни безазлен ни благонаклон, већ је најчешће зачињен горким укусом негативних појава о којима се у сатиричном делу проговара. Сатира потиртава друштвене изопачености и људске мане и то чини с тенденциозним очекивањем да ће изречена порука постати друштвени коректив, односно повод отклањања и превазилажења прозваних негативних појава.*

Занимљивости: Реч *сатира* је изведена из латинског назива *linx satira* који је означавао зделу с мешаним плодовима која се приносила боговима на жртвеник. Реч *сатира* није у етимолошкој вези са грчким митским подругљивцима *сатирима* (Лешић 2010: 305).

• Одабрани, иронијски засновани, примери сатиричног поступка у *Јазавцу пред судом*:

а) Давид: [...] Боже, мој, боже, чудне љепоте у нашег цара! Боже, мој, боже, ала ви усрећисте нашу земљу! Свијет се лијепо умртвио од некаква добра и милине, па једва дише. Свак вес'о, задовољан, свак пјева, само се пјесна није не чује. Једини сам ја (плаче) незадовољан, јадан и чемеран.

б) Давид: [...] Нас је, сељаке, кажем вам, овај славни суд од много чега ослободио. Не ричу нам више са пландишта задригли бакови нити нам боду чељади; не тару нам више силне волованице плотова и ушјева к'о у оно старо, блентаво турско вријеме. Данас не мереш виђети у свијета жировне и баковите сермије. Што нам је славни суд оставио, то је

мирно, ћудевно, паметно; истина, мало мршаво и слабо, али за нас, блентаве Бошњаке, и није друго!...

в) Давид: А, поп! Жалио сам се два-три пута, па поп вели: „Давиде, каже, пошто није вјенчана, не спада под црквењске палиграпе. Тужи је, вели, суду. Наћи ће се ваља да за њу који палиграп, јер ови њи'ов цар има за свашто закон”.

г) Давид: [...] Каква је то правда?! Ми смо сељаци с овим судом досад задовољни били, па би жељели и одсад. Не дижемо се, не бунимо се, не тражимо од Земљане владе никакве праве к'о газде...

V Одлике алегорије (допуна претходних знања)

Одређење појма:

Алегорија је стилска фигура пренесеног значења у којој се изречено поводом једне ствари (појаве, ситуације, предмета), у ствари, односи на другу ствар (појаву, ситуацију, предмет). Сам назив је сложеница од грчких речи *allo* (друго) и *agoreio* (говорим). Често се чује и да је алегорија „проширена метафора”, будући да се, када је реч о алегорији, значење преноси на целу слику, целу строфу, или на целокупну радњу дела. Оно што је посебно значајно за препознавање, разумевање и конструисање ове стилске фигуре јесте свест о паралелизму који постоји између алегоријског исказа и његовог дословног (буквалног) значења. Наиме, свака алегорија би могла да се преведе и раслоји на своје примарно значење, тј. у алегоријској визији „један круг појава у потпуности се односи на други круг појава” (Лешић 2010: 252).

Подсетник:

У првом разреду упознали смо се са књижевнотеоријским одређењем: „Алегорија је стилска фигура која у целини једно казује, а друго значи, и увек оставља могућност двоструког читања читавог исказа, односно целине (дословно и пренесено значење)” (Кузмић, Стакић Савковић 2016: 245). Тада смо о алегорији говорили поводом наше народне књижевности (епске песме, пословице, загонетке), али и поводом Дантеове *Божанствене комедије*. Разумели смо да се алегорија може протезати кроз радњу читавог дела, као и то да су одређене књижевне врсте неретко засниване баш у алегоријским сликама (нпр. пословице, загонетке, басне). У другом разреду, алегорију смо поново разматрали поводом обраде Домановићевих сатирично-алегоричних приповедака *Данга* и *Вођа*, а садашњи разговор о алегоријском фону који прожима сатирични дискурс драмског текста умногоме ће се наслонити на закључке до којих смо долазили поводом Домановићевих приповедака. У следећим примерима видећемо како се алегорија заправо утква у сатиричну доминанту Давидових монолога, а након тога још једном ћемо сагледати специфичности поступка у којем су у конкретном књижевноуметничком делу паралелно заступане сатира и алегорија – овога пута, наменски, издвајамо примере из *Јазавца*.

Одабрани примери сатиричних исказа прожетих алегоријом:

а) Давид: [...] Е, кад брани, нек му и суди кад штету почини!... Само имам оно нешто крезубе бабетине и ту њивицу куруза што сам им'о, па ми овај лопов сатра и са земљом савни. Осушили се јадни курузи, па кад прођем покрај њивице, обузме ме туга и жалост. О, како тужно шуште чемерни, сломљрни курузи! Рек'о би чојек да уздишу за осветом и правдом... Само (плаче), само сам ту њивицу куруза им'о, па...

Писарчић (заједљиво): А како ти се зове њивица? То треба славни суд да зна.

Давид (таре сузе): Чудновато се, дијете, зове њивица. Зове се Ни Давидова, ни царска, ни спа'иска.

Тако јој је име и тако је, чини ми се, и вође у суду записато.

б) Давид: 'Вала славном суду! Ја сам задовољан осудом. Само још ово, 'нако испред мене, додај: Давид Штрбац из села Мелине, котара Бања Луке, земље Босне, а кућне лумере

четрдесет седме, захваљује се царевини, нашој премилостивој Земљаној влади и славном суду што су га од свега ослободили, и, што 'но веле, к'о прст оголили! То ти додај, 'нако испред мене, а у име моје... А сад вас питам по реду и закону, ко ће мени штету платити што је овај лопов починио? Из царске је шуме, па ја млим...

VI Сатира и алегорија

Осим у конкретним репликама актера дела (као у претходном примеру), неретко се дешава да сатира и алегорија коегзистирају као доминантне стилске категорије доследно спроведене кроз целокупну радњу дела. Заступљена у целовитом сатиричном поступку, алегорија истиче негативне друштвене појаве и изопачене људске нарави, подстиче разигравање сатиричне жаоке, заклања конкретне личности и средине које су повод сатири, а опет посредно призива управо те личности и средину које је писац намерио да извргне руглу. Овакав пример „саучесништва” алегорије и сатире у стваралачком поступку нарочито је истакнут у делима Радоја Домановића која су и жанровски оквалификована управо као сатирично-алегоријска (*Данга, Вођа, Мртво море*). Исти приступ немилостивости која се сатирички тематизује препознајемо и у *Јазавцу пред судом*. Доминантно сатирично дело, доследно спроводи и алегоријско варирање јазавца – окупатора, који је због своје окупације заслужио да буде кажњен. Јазавец је стар двадесет и две године – онолико колико је стара и аустријска власт у Босни. Разговор суца и Давида о јазавчевој старости један је од очигледних примера сатиричног поступка завијеног у алегоријско рухо:

Суца: Кад је рођен; колико је стар овај твој лопов, Давиде?

Давид: Није он ни стар. Млад је он још.

Суца: Не питам те то, већ бих рад знати колико му је година. И то ми је потребно.

Давид: А колико има година откад сте ви дошли у Босну?

Суца: Па има тако двадесет и три, и четири године.

Давид: О, много, побогу брате! Збиља, кад ћете ви већ... Е, толико је година, отприлике, и овом лопову, шјеме му се затрло!

Издвојени одломак илустративан је пример за принцип спроведен у целој сатири. Иако се Давид поиграва и судом, и суцем, и писарчићем, и својим алузивним говором све време протестује, изазива и оптужује окупаторску и експлоататорску политику аустријске владе, он је у суд дошао са јазавцем, а јазавец је, од оптужбе до изречене му казне, лајтмотивска метафоричка слика лоповлука и безакоња које се спроводило у Босни Давидовог времена. Алегоријска слика јазавца, који је, у ствари, лопов, штеточина, заштићен законом, који пустоши и остатке сиротињског иметка, а настањен је у царској шуми и има година колико и окупаторска царевина у Давидовој земљи – протеже се кроз радњу читавог дела. Тужећи јазавца, Давид тужи окупатора и свака оптужба на рачун јазавца може се превести и разумети као тужба коју Давид упућује аустријском окупатору. Јазавец је лајтмотив дела и доследно разасута метафора која овај сатирични текст боји алегоријским тоном.

Уколико бисмо се вратили раније представљеном методичком планирању, припремању и поступању, разумели бисмо да су сви приказани нивои припреме часа (обнављање и систематизација књижевнотеоријских знања; тумачење естетских, стилских и жанровских одлика Кочићевог текста; карактеризација Давидовог лика), у ствари, само полазиште за акцелеративне стваралачке активности ученика. Да би се ученицима предложио задатак у којем се очекује стваралачка примена различитих домена и нивоа постојећих знања/умења/вештина, а да би они остварили највише домете у складу са очекиваним исходима задатка, веома је важна примена принципа методичке поступности, систематичности и индивидуализације. Детаљне припреме и брижљиво методичко вођење ученицима пружају потребну основу и мотивишу их за стваралачко продуковање које се равноправно заснива у новим сазнањима (тумачење примарног текста), и у утврђивању/усложњавању већ постојећих теоријских знања. Тако самостални ученички радови представљају њихов индивидуалан

приступ у продубљивању тумачења примарног текста али постају и инспиративно поље за функционално умрежавање претходних књижевнотеоријских знања.

Конкретно, ученици ће, подражавајући Кочићеве стилске поступке, постати сатиричари који би кроз критику свог времена и окружења требало да покажу сопствени интегритет, моралне идеале, своја животна, идејна и етичка уверења. Задатак је тежак и изазован, али ако се достојно спроведе, могао би да принесе изузетне резултате. Обрада теме биће индивидуална, у форми домаћих задатака, а затим ће један двочас бити посвећен читању и анализи радова ученика. У разговору поводом својих ауторских радова, ученици ће анализирати сваки појединачни задатак, разматрајући са колико су прецизности, тачности и креативности одговарали на тему. Посебно ће записивати поводе сатири у сваком чутом раду, како би доцније начинили осврт на критичко и сатирично промишљање свога времена и окружења. Потом ће кроз корелативно сучељавање својих текстова са Кочићевим делом трагати за паралелизмима (тематско-мотивске, стилско-језичке и жанровске везе) и изнова ће промишљати актуелност *Јазавца пред судом*, дела које својим универзалним уметничким вредностима и данас води убедљив, чак прилично живахан дијалог са савременим читаоцем.

Када се поменути дијалог ученичких радова са Кочићевим текстом разложи кроз уочаване паралелизме, добијамо један драгоцен преглед данашњих друштвених неприлика и препознајемо ученичку потребу за негирањем актуелне суморне стварности у име хуманијег и моралнијег идеала којем тежи савремени млади човек. Истовремено, њихова критичка запажања и сатирични однос према незнању, покварености, охолости, поремећеном систему вредности, према злоби, поткупљивости, подмитљивости и социјалном лицемерју узбудљиво се огледају у друштвеним слабостима, политичким изопаченостима и искривљеним људским вредностима Кочићеве младости, против којих се овај писац толико храбро својим пером борио (Табела 2).

Табела 2

Узроци Давидове тужбе, извођење јазавца пред суд и поводи за Кочићеву сатиру	Узроци тужби данашњих ђака, поводи за њихову сатиру и кривци које оптужују
<p>• Тужилац: Давид Штрбац, село Мелина, котар Бања Лука, окружље Бања Лука, земља, ваљда, Босна, кућна лумера 47.</p> <p>Оптужени: Јолпаз Давидов, село Мелина, котар Бања Лука, окружље Бања Лука, земља, ваљда, Босна, кућна лумера – оне двије кантарске куке (Ц. Ш.), царска шума.</p> <p>Јазавца је оптужен:</p> <ul style="list-style-type: none"> • због лоповлука (Појео је читаву њиву кукуруза); • зато што је заштићен тадашњим редом и законом, те му се мора поштено судити (Давид је једном убио јазавца и због тога га је царски шумар оглобио с пет форинти, зато више не сме на јазавца мимо закона); • јер је Давидов злотвор и душманин; • зато што је „брезаконик”; • зато што је притворан и лицемеран (Мисли да ће му помоћи да се ослободи оптужби додворавањем суцу, па „говори господиновим језиком”); • зато што дира у туђу сиротињу. 	<p>• Тужилац: Спасенија Божанић, град Београд, општина Савски венац, земља Србија, школа Филолошка гимназија, одељење III/4, учioniца бр. 18.²</p> <p>Оптужени: слепо црево</p> <p>Поводи за сатиру: бахатост у незнању, незнање на положајима, куповина диплома, однељуђеност, дехуманизација и материјализација друштва, подржавање лажних вредности, новац као јединица мере људског успеха.</p> <p>• Тужилац: Ана Јовановић</p> <p>Оптужени: родитељи</p> <p>Поводи за сатиру: невредновање знања и мукотрпног рада при запошљавању, бахатост државних службеника који су своје фотеле освојили рођачким конкурсима, корумпираност друштва, немогућност запошљавања без подршке мита, везе и партијске припадности, реалност која пориче најбоље родитељске савете и пристојно васпитање.</p>

² Сви тужиоци, осим Давида Штрпца, учили су и стварали на истој адреси као и Спасенија Божанић. Наравно, за ову прилику, због формалних ограничења и лимитираности опсега рада, изабране су само одређене тужбе које најрепрезентативније сажимају критички дух и поводе за сатиру свих ученика из одељења. У радовима који нису поименично представљени тужени су још и: граматика српског језика, математика, крпељ, бактерије, кишна глиста, плишани меда, овце, татин новчаник...

Узроци Давидове тужбе, извођење јазавца пред суд и поводи за Кочићеву сатиру	Узроци тужби данашњих ђака, поводи за њихову сатиру и кривци које оптужују
<p>Поводи за сатиру:</p> <ul style="list-style-type: none"> • замршени закони и округли судови; • свет који се умртно и једва дише од „добра и милине” којим их је „усрећила” аустријска царевица; утученост и обесправљеност сеоског човека; • сиромаштво народа (Давид нема чиме ни за Ускр да се омрси); • намети и глоба (Давид се родио у време кад се први пут трећина почела од народа купити, а намети се само повећавају); • несређени својински односи, а право је немилосрдно на страни јачих и силнијих који сиротињи отимају све што стигну (Њива се зове Ни Давидова, ни царска, ни спа’иска); • легализована отимачина и позивање на законе који, у ствари, подржавају пљачку сиротиње и уништење сеоског човека (Славни суд је Давида на име пореза „ослободио” најдебље краве, четири козе, и јединог преосталог мала – подебелог прасца; тако су „ослобођени” и други сељаци – отет им је скоро сав иметак); 	<ul style="list-style-type: none"> • Тужилац: Вишња Татић Оптужени: Алексије V Дука Мурзуфл, који је владао од 05. 02. до 12. 04. 1204. године Поводи за сатиру: застарели педагошки методи и школство које још увек пречесто инсистира на фактографији, на чињеницама које су непримењиве и неважне; настава која се оглушава о стварне потребе ученика, која не подстиче размишљање и креативност, већ форсира некритичку репродукцију издиктираних лекција; професори који ученике испитују податке које ни сами не памте; ауторитети који се граде на дневнику у рукама, а не на људској снази и професионалним врлинама. • Тужилац: Јован Јовановић Оптужени: две дотрајале шаке Поводи за сатиру: нехумани социјални услови, сурово капиталистичко и транзицијско окружење у којем човек нема права на боловање, на повреду, на слабост; гладијаторска борба обичног човека да заради за дажбине, намете и порезе које држава намеће; распадање породица због трке за послом, зародом, за кором хлеба која се мукотрпно осваја.

Узроци Давидове тужбе, извођење јазавца пред суд и поводи за Кочићеву сатиру	Узроци тужби данашњих ђака, поводи за њихову сатиру и кривци које оптужују
<ul style="list-style-type: none"> • страдање, обмане и понижења (За сина који је погинуо, царевина је Давиду послала два форинта мање него што је Давид платио за јазавца којег је у својој њиви први пут убио; Давид, наравно, одбија ову фарсу, не узима форинте, али није могао да одбије да сина пошаље у Грац – то је тражила царевина); • социјална униженост сељака (Свештеник за венчање тражи четрдесет форинти, па Давид још живи невенчан са женом); • заслепљеност царских службеника сопственим положајима и значајем који сами себи приписују (Писарчић непрестано омаловажава и понижава Давида Штрпца); • егзистенцијална угроженост и од аустријског окупатора и од домаћих газда; • обузетост богате српске чаршије личним интересима и њихова потпуна незаинтересованост за пропадање сељаштва (Газде се боре за црквено-школску аутономију, а не за национално ослобођење). 	<ul style="list-style-type: none"> • Тужилац: Анђела Ђиновски и Панк Оптужени: Турбо Фолк Поводи за сатиру: наметљивост, агресивност, примитивизам, популизам, испразност турбо-фолка и његова презаступљеност у друштву које му омогућава да се распевава и да нагриза све fine тонове људских емоција, понашања, укуса и мере. • Тужилац: Бина Грчић Оптужени: машта Поводи за сатиру: потрошачко друштво, нагризање савремене породице (неслога и неразумевање), усамљеност савременог човека, огрезлост у прагматичност и порицање маштарења.

Из сучељења Кочићевих повода за сатиру (Давидових разлога за тужбу јавца) и сатиричних захвата у друштвену стварност нашег времена (поводи ученичких тужби), јасно се препознаје универзална оса социјалних, политичких и етичких искорака из хуманистичких вредносних тежњи, која, чак и у оваквом дијакхронијском раскораку, постаје константа за естетско тематизовање и стваралачке рефлексije поводом стварности препуне грађе за сатирички поступак у књижевноуметничкој обради. У Кочићевом тексту, видели смо, најнепосреднији повод сатири био је окупатор земље, слободе и истине (аустроугарска владавина и политика која је спровођена у Босни), али под окриљем примарне сатиричне слике нашле су се прозивке босанских газда, судског писарчића, алавог свештенства и свих домаћих окупатора достојанства, честитог живота и покушаја обичног човека да, честито радећи, не остане го и бос. Поменути социјални аспекти (немоћ и обесправљеност човека засутог *налигратама*, наметима и отимачином) посебно актуализују Кочићев текст, те управо ова места постају доминантна тачка сусретања емоционалног и етичког препознавања Петра Кочића и његових читалаца савременог нараштаја. Ако у том смислу сагледамо стварност какву препознају млади људи нашег доба, видимо да је њихово скенирање захватило, пре свега, судство, здравство и школство као доминантне социјалне категорије у којима се најјасније препознаје пресек читавог друштва. Тај пресек је, према виђењу ученика, врло труо, те гњили и сасушује се од корупције, партијских играрија, куповине диплома и положаја, потрошачког начина живљења, пласирања новокомпонованих стратегија о успеху који данас подразумева: мутан новац, незаслужену моћ најгорих ђака и кадрова, естрадни звук, стил и манир. Из њихових сатиричних приказа нашег друштва доследно извире вапај за човечношћу, за складном породицом, за радом који би добио заслужен третман, за успехом и моћи који би ницали из образовања и људских врлина. Тај вапај је громогласан и чврст онолико колико је гласно одзвањала и Кочићева попевка за Слободом, Истином и Правдом, за отаџбином ослобођеном од „помоћи” туђинаца и оплевљеном од домаћег корола.

У овом раду разложен је целовит методолошки поступак за реализацију задатка који је замишљен као стилско подражавање конкретног текста и стваралачког поступка Петра Кочића. Међутим, значај саме вежбе јесте у њеној методолошкој примењивости на бројне текстове и књижевнотеоријске појмове, које је, оваквим поступком, могуће корелативно сучелити са циљем компаративног приступа изучавању књижевног дела, односно функционалне примене теоријског знања у стваралачким покушајима (и подухватима) ученика. Осим радости и велике заинтересованости које међу ученицима побуђује представљени концепт рада, јасно је да се оваквим методичким приступом градиву остварују и врло значајни наставни циљеви. Између осталих:

- провера разумевања прочитаног текста;
- провера разумевања књижевнотеоријских појмова;

- систематизација постојећих знања (књижевноисторијског, књижевно-теоријског);
- подстицање стваралаштва заснованог у интерпретативном читању текста;
- стваралачка продукција и учење у функцији трајног знања ученика;
- компаративно тумачење текстова (примарног текста и ауторских радова);
- корелативна прожимања и огледања текстова (ауторских радова ученика);
- развијање критичког промишљања и интерпретативних способности ученика;
- развијање критичког духа у функцији естетских и стваралачких остварења;
- развијање способности културе слушања и говорења.

Приказани методички концепт подстиче стваралачке активности и стваралачку продукцију ученика, равноправно заснованих у тумачењу примарног текста и примени изучаваних књижевнотеоријских појмова (сатира и алегорија). На примеру Кочићеве сатиричне једночинке *Јазавац пред судом* предочени су и аргументовани разлози због којих је стилско подражавање и актуализовање изучаваног дела примењив, па и пожељан методолошки приступ тумачењу различитих књижевноуметничких текстова.

ЛИТЕРАТУРА

Бајић 2001: Љиљана Бајић, Припремање наставника за стваралачку наставу књижевности, *Књижевност и језик*, 1–2, 75–83.

Дучић 2001: Јован Дучић, Моји сапутници: књижевна обличја, приредио Новица Петковић, у: *Дела Јована Дучића*, књ. IV, Београд, Подгорица, Требиње: Рад, Октоих, Дучићеве вечери поезије.

Лешић 2010: Зденко Лешић, *Теорија књижевности*, Београд: Службени гласник.

Кочић 1967: Петар Кочић, *Сабрана дјела*, књ. I, приредио Тодор Крушевац, Сарајево, Београд: Свјетлост, Просвета.

Кузмић, Стакић Савковић 2016: Александра Кузмић и Мирјана Стакић Савковић, *Збирка задатака са књижевнотеоријским појмовима за први разред гимназија и средњих стручних школа*, Београд: Klett.

Мркаљ 1996: Зона Мркаљ, Мотивисање ученика за књижевно стваралаштво, у: *Настава књижевности и књижевно стваралаштво ученика – зборник радова*, Београд: ТЕМАТ, 78–81.

Мркаљ 2014: Зона Мркаљ, О стваралачким активностима у настави српског језика и књижевности, *Школски час српског језика и књижевности*, Београд: ИП Ваша књига, бр. 3–4–5, 133–140.

Николић 1996: Милија Николић, Утицај наставе књижевности на стваралачке способности ученика, у: *Настава књижевности и књижевно стваралаштво ученика – зборник радова*, Београд: ТЕМАТ, 15–19.

Петровић 2009: Svetozar Petrović, *Nauka o književnosti*, Beograd: Službeni glasnik.

Солар 1990: Milivoj Solar, *Teorija književnosti*, Zagreb: Školska knjiga.

Флакер 2011: Aleksandar Flaker, *Period, stil, žanr: književnoteorijski pojmovnik*, izabrao i priredio Gojko Tešić, Beograd: Službeni glasnik.

Mirjana M. Stakić Savković

STYLISTIC ANALYSIS AND TEXT ACTUALISATIONS
(The case study of Kocic's one-act play *Jazavac pred sudom*)

Summary

The paper presents a concept and an elaborated methodological approach to the realization of the task in which the student is expected to functionally use theoretical literary knowledge as well as literary-historical knowledge in a creative production of individual original works whose thematic literary art text is analysed within the framework of the curriculum. For this occasion, Petar Kocic's *Jazavac pred sudom* has been chosen, but reasons have been given and justified why this methodological approach is applicable, even desirable, for the interpretation of different literary works.

Keywords: stylish imitation, Petar Kocic, David Strbac, primary text, literary-theoretical concepts/terms, satire, allegory, knowledge implementation, students' creative production